

Педагогічний дискурс, випуск 14, 2013

систематизовано їх преобладання над традиційними. Стаття доказує, що ефективність використання інтерактивних методів в основному залежить від вчителя. Виділено і перераховано інтерактивні методи і прийоми. Крім того, чітко сформульовано вимоги до використання інтерактивних методів вчителем.

Ключові слова: компетентність, інтерактивні методи, системний підхід, фактори реалізації, вимоги, преобладання

Summary
L.S.Pisots'ka

Usage of Interactive Methods of Teaching within the Context of System Approach

Basic notions of the problem are revealed in the article. The question of usage of interactive methods in the educational process of educational establishment through the prism of the system approach has been risen. The factors of realization of the interactive methods in the educational process have been generalized, their prevalence over the traditional ones have been systematized. The article proves that the effectiveness of interactive methods usage in general depends on the teacher. Interactive methods and means have been singled out and enumerated. Besides the demands to the usage of interactive methods by the teacher have been clearly shaped.

Key words: competence, interactive methods, system approach, factors of realization, prevalence.

Дата надходження статті: «12» березня 2013 р.

УДК 37.035:37.018.3

О.В.ПОЛІЩУК,
кандидат педагогічних наук
(м.Хмельницький)

Особливості правового виховання молодших підлітків шкіл-інтернатів

У статті розглянуто специфіку правового виховання молодших підлітків загальноосвітніх шкіл-інтернатів. Акцентовано увагу на соціально-педагогічній реабілітації як одній з умов підвищення ефективності правового виховання молодших підлітків шкіл-інтернатів. Визначено функції правового виховання молодших підлітків шкіл-інтернатів стосовно соціально-педагогічної реабілітації: компенсаційна, діагностично-прогностична, адаптаційна, корекційна, профілактична. Подано методичні рекомендації педагогам загальноосвітніх шкіл-інтернатів щодо ефективної організації правового виховання молодших підлітків.

Ключові слова: правове виховання, соціально-педагогічна реабілітація, загальноосвітня школа-інтернат, молодші підлітки.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Молодший підлітковий вік – дуже важливий етап соціалізації особистості, коли процес опанування і засвоєння індивідом суспільних відносин, норм поведінки поєднується з поступовим переводом їх у особистісні установки і ціннісні орієнтації. Тому такою актуальною є проблема правового виховання молодших підлітків, особливо – вихованців шкіл-інтернатів.

Аналіз досліджень і публікацій... В умовах формування демократичної держави особливої ваги набувають проблеми правового виховання учнів шкіл-інтернатів. Питання виховання правової компетентності підлітків шкіл-інтернатів вивчала Л.В.Кузьменко, правове виховання старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл-інтернатів – В.Я.Загрева.

У контексті нашого напрацювання значної ваги набувають праці, І.Д.Беха, Л.І.Божович, Л.С.Виготського, Д.Б.Ельконіна, Г.С.Костюка, І.Ю.Кулагіної, Л.М.Проколенко та ін., присвячені віковій категорії молодших підлітків. Значний інтерес викликають дослідження психологічних особливостей переживання вікової кризи підлітками школи-інтернату для дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, виконане В.А.Вінс.

Важливими для нашої роботи є ознайомлення з науково-педагогічними рекомендаціями М.Ю.Губрієнко, в яких розкриті проблеми забезпечення єдності моральних знань і поведінки в процесі виховання молодших підлітків шкіл-інтернатів.

Питанням соціальної роботи та педагогічної реабілітації вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів присвячені праці І.Д.Звереві, І.В.Козубовської, А.М.Наточія, Л.В.Канішевської, Л.В.Кузьменко та ін.

Однак, як свідчить аналіз наукових публікацій, особливості правового виховання молодших підлітків шкіл-інтернатів висвітлені недостатньо.

Формулювання цілей статті... Метою нашої статті є висвітлення специфіки правового виховання молодших підлітків в умовах загальноосвітніх шкіл-інтернатів.

Виклад основного матеріалу... Вихованці шкіл-інтернатів – це особливий контингент дітей шкільного віку, в яких, у силу різних обставин, відсутні нормальні умови життя, адже відсутність сім'ї (від народження або через позбавлення батьків батьківських прав), обмеження сфери життєдіяльності стінами школи, а сфери спілкування – педагогічним колективом і колективом таких самих дітей накладає свій відбиток на формування і розвиток вихованців. Це виявляється в тому, що у таких дітей нерідко деформовані духовні, пізнавальні, естетичні потреби та інтереси, відсутні належні моральні установки і ціннісні орієнтації; вони не мають навичок навчальної, побутової, суспільно корисної праці.

В умовах закладу закритого типу, звичайно ж, відбувається деприваційна блокада багатьох параметрів, найтипівшим з яких є власне територія, наприклад, будинку дитини, вихід за межі якої є регламентованим. Територіально-локомоційні обмеження з боку адміністрації своєрідним чином деіндивідуалізують депривованих вихованців, наві'язуючи їм певні поведінкові патерни, що досить часто суттєво віддалені від загальноприйнятих норм дитячої поведінки.

Феномен «загальної власності», коли депривовані діти внаслідок тривалого проживання на певній території закладу не розрізняють «своє-чуже», блокує розвиток відчуття автономії, самостійності вихованців: загальними стають не тільки всі речі й місця всередині будинку дитини, але й будь-які події та людські стосунки за його межами. Відсутність власного куточка, речей, предметів, які належали б вихованцю особисто, з якими б він ідентифікувався, унеможливує його «внутрішню свободу», перешкоджає усвідомленню себе автономною особистістю і впливає на ставлення до інших як до таких, чия незалежність можна не поважати [7].

Практично всі вихованці дитячих будинків та шкіл-інтернатів санаторного типу пережили психічну травму, яка сама по собі може мати тяжкі первинні та вторинні наслідки для розвитку особистості. Зазвичай, ці діти часто знаходяться у стані соціальної депривації, глибокої соціально-педагогічної занедбаності, мають комплекс кинutoї, нелюбимої, неповноцінної дитини. Умови суспільного виховання, імітація сімейного життя, відсутність природних взірців полоролевої поведінки, слабкість емоційно-особистісних зв'язків породжують соціальний інфантилізм, комунікативні проблеми у дітей [1, с.12].

Узагальнюючи результати багатьох психологічних і педагогічних досліджень, В.С.Мухіна дійшла висновку, що в умовах установ інтернатного типу вікові труднощі збільшуються. Молодший підліток, позбавлений батьківського піклування, більшою мірою зазнає й переживає невпевненість у собі, у своїй цінності для інших, відчуженість та ін. Причетність до таких самих, як він, створює своєрідне «Ми» закритих установ, що посилює психологічну залежність від групи однолітків (конформізм).

Значна частина молодших підлітків потрапляють до шкіл-інтернатів з неблагополучних сімей, зазнавши різних незгод, отож потребують у процесі правового виховання соціально-педагогічної реабілітації.

Для педагогіки «реабілітація» є, перш за все, категорією цілепокладання, яка визначає спрямованість виховання на усунення проблем соціалізації особистості. Вона є науковою категорією, що рівноцінна категоріям медичної, психічної та соціальної реабілітації, яка взаємодіє з ними у вирішенні виникаючих проблем і є реабілітацією дітей шкільного віку без проявів фізичних та психічних вад педагогічними засобами [4, с.43].

Основу педагогічної реабілітації складає теорія і практика перевиховання, педагогічна корекція, соціальна та психологічна адаптація.

Провідним принципом педагогічної реабілітації є використання сильних і слабких сторін особистості. Тому провідний спосіб реабілітації повинен полягати у створенні ситуації успіху і зниженні негативного емоційного переживання дитини, спричиненого минулим досвідом. Конкретні форми втілення – діяльнісне залучення вихованця до системи соціальних відносин, наявних у навчальному закладі. Соціально-педагогічна реабілітація є одним з аспектів виховної діяльності, що включає в себе специфічні установки, методичні принципи і практичні прийоми. Мета їх – подолання суб'єктивного відмежування морально-духовних переживань особистості від виховної ситуації школи-інтернату. У термінах соціальної психології – це відновлення єдності дитини з довкіллям, психічна реадптація людини. З позиції педагогіки – це створення можливостей для подальшого саморозвитку і самовиховання учня.

У процесі нашого дослідження використанні напрацювання сучасних вчених [3; 5], які зазначають, що соціально-педагогічна реабілітація учнів у закладах інтернатного типу складається з кількох етапів. Відповідно до цього нами визначено функції правового виховання молодших підлітків шкіл-інтернатів щодо соціально-педагогічної реабілітації.

Перший етап соціально-педагогічної реабілітації – компенсаційний. Результатом реалізації компенсаційної функції правового виховання у процесі нашого дослідження є формування у

молодших підлітків усвідомлення і відчуття захищеності, безпеки, відновлення ними власного статусу.

Наступний етап соціально-педагогічної реабілітації – діагностично-прогностичний. У процесі цього етапу здійснюється експрес-вивчення дитини за напрямками: здоров'я, рівень освіти, самоусвідомлення, досвід спілкування, (зокрема, негативний) з однолітками й дорослими, навички самообслуговування, інтереси і здібності, відхилення у розвитку і поведінці.

Складним для значної частини молодших підлітків є наступний етап реабілітаційного процесу – адаптаційний. Дитині, котра потрапила до школи-інтернату, доводиться пристосовуватися до навчального-виховного процесу, взаємин, норм, цінностей, життєдіяльності, побуту, відпочинку вихованців.

Корекційна функція соціально-педагогічної реабілітації учнів 5-6 класів у процесі правового виховання полягає у здійсненні корекційних впливів з метою перевиховання, сприянні виправленню наявних негативних світоглядних, психологічних і мотиваційних конструктів, подоланні небажаних проявів у поведінці, усуненні прогалин у правових знаннях, уміннях учнів.

Профілактична функція соціально-педагогічної реабілітації вихованців закладів інтернатного типу в процесі їхнього правового виховання полягає у формуванні у них глибоких, систематизованих правових знань відповідно до їхніх вікових особливостей та потреб як особливої соціальної групи, спонуканні до вироблення у молодших підлітків внутрішніх переконань і потреб у необхідності дотримання норм права, закріпленні позитивних змін у поведінці, формуванні позитивного соціального досвіду.

Організуючи навчально-виховний процес у загальноосвітній школі-інтернаті, виховання потрібно будувати так, щоб молодший підліток став добровільним і зацікавленим співробітником, одноступенем вихователя в розв'язанні спільного завдання. Тому перенесення виховання в центр навчально-виховного процесу, як стверджує академік І.Д.Бех, сприяє формуванню гуманної, щирої, людяної, доброзичливої і милосердної особистості. Адже особистісно зорієнтований виховний процес будується на ставленні до вихованців як до особистостей, відповідальних і свідомих суб'єктів педагогічної діяльності [2, с.11].

Як відомо, вихователь у школі-інтернаті для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, є центральною, головною, організуючою особою позаурочної діяльності вихованців. Тому в роботі з молодшими підлітками початкового рівня правової вихованості з індивідуальним ставленням до питань права та уривчастими знаннями норм права вихователям необхідно зосередити увагу на послідовності донесення до них правової інформації, на підвищенні ступеня усвідомленості засвоєння понять, що враховував би внутрішню динаміку думки дитини при її поступовому переході від знання значення нового знака до власне понятійного узагальнення цього знання. У роботах М.Холодної [6] визначено головні стадії процесу засвоєння змісту термінів: «мотивування», «категоризація», «збагачення», «перенесення», «згортання». Завдяки створенню певних умов для свідомого проходження молодшими підлітками всіх фаз процесу формування понять значно підвищується рівень засвоєння правової інформації.

На стадії «мотивування» слід створювати умови для усвідомлення учнями 5–6 класів необхідності нового способу опису свого минулого досвіду. Найкращим способом, який би уможлилював усвідомлення, є створення у них ефекту «неможливості» вирішення ситуації внаслідок відсутності адекватних поняттєвих засобів її аналізу.

На стадії «категоризації» потрібно ознайомлювати учнів з новим терміном, пояснювати його значення, наводити приклади можливого вживання. Важливим моментом є сконцентрувати увагу учнів молодшого підліткового віку на відмінності цього поняття від інших термінів, що мають подібний зміст. Ці заходи дозволяють створити установку на визначення відмінних часткових і загальних (неістотних й істотних) ознак відповідного поняття.

Стадія «збагачення» припускає накопичення і диференціацію досвіду оперування термінами, розширення можливих ракурсів осмислення їх змісту, тому слід демонструвати, як змінюється зміст поняття через уведення його до різних контекстів (ситуацій), показувати можливі варіанти інтерпретації значення терміна.

На стадії «переносу» вихованці шкіл-інтернатів вправляються у застосуванні засвоєних понять у різних ситуаціях. Для цього необхідно розробити усні й письмові завдання.

Метою останньої стадії «згортання» є реорганізація множини наявних відомостей щодо даного поняття і перетворення їх в узагальнену одиницю знання. Для цього бажано пропонувати учням завдання, виконання яких обмежувалось у часі, а також спонукати до виявлення знань і творчого підходу під час роботи над завданнями типу: «Придумай завдання для КВК (Клубу веселих і кмітливих) із правознавства» тощо.

Для підтримки недостатньо високої мотивації учнів радимо використовувати оцінки, які спрямовувалися на формування та підсилення позиції необхідності. «Так треба», «Так прийнято»,

«Я повинен» – установки, які молодші підлітки сприймають без критики. Нам важливо сформувати в дітей таку моральну позицію, за якої вони отримували б задоволення від правильно обраного стилю поведінки відповідно до засвоєних морально-етичних норм, від почуття виконаного обов'язку, усвідомлення корисності своїх дій для досягнення групової мети й т. ін.

Оскільки на силу й стійкість мотивів впливають наслідки діяльності людини, необхідно намагатися створити для молодших підлітків нормальні умови життєдіяльності й таким чином запобігти виникненню у них надмірної фрустрації. Використання таких форм ефективного заохочення, як наголошення під час оцінювання на значущості досягнутих результатів, порівняння дійсних досягнень підлітка з його минулими, висловлення впевненості в майбутніх успіхах, сприятиме виникненню в учнів 5–6 класів стану задоволення досягнутими результатами, а отже, підтримці стійкого позитивного ставлення до своєї діяльності.

Для формування в учнів почуття впевненості у своїх силах і запобігання появи страху перед можливими невдачами і помилками варто пропонувати спочатку посильні завдання і надавати допомогу вихованцям під час їх виконання. Щоб не сформувати в молодших підлітків неадекватні уявлення про себе (завищену самооцінку), не слід використовувати завищені оцінки. Якщо дитина була неуспішна у виконанні завдання, портібно, окрім низької оцінки результату, вводити позитивну оцінку її потенціалу. За високої оцінки потенціалу дитини підвищується її впевненість у своїх силах, формується тенденція «зробити краще», «спробувати ще раз». Ми вважаємо, що таке подвійне оцінювання зумовлює формування двох критеріїв самооцінки: оцінки рівня власних досягнень і ступеня своїх потенційних можливостей. За наявності неузгодженостей у цих оцінках – низька самооцінка результату в поєднанні з високою самооцінкою потенціальних можливостей – виникає стійке прагнення до саморозвитку й самовдосконалення.

Висновки... Таким чином, набутий досвід дає підстави стверджувати, що правове виховання молодших підлітків загальноосвітніх шкіл-інтернатів має свою специфіку. Застосування соціально-педагогічної реабілітації у процесі правового виховання учнів 5-6 класів шкіл-інтернатів підвищує його ефективність.

Дана стаття не охопила всіх проблем і підходів до вирішення завдань правового виховання дітей інтернатних закладів. Перспективою подальших розвідок у зазначеному напрямі може стати детальне вивчення впливу педагогічних технологій на ефективність правового виховання учнів шкіл-інтернатів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Аблятипов А. С. Об основах организации и содержания распорядка дня в школах-интернатах и детских домах : метод. реком. / Айдер Серверович Аблятипов. – К. : РУНЦ «ДИНИТ», 1999. – 21 с.
2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: шляхи реалізації / Іван Дмитрович Бех // Рідна школа. – 2000. – № 1. – С. 10–13.
3. Зверева І. Д. Соціальна робота з дітьми і молоддю (теоретико-методологічні аспекти) / І. Д. Зверева, І. В. Козубовська, В. Ю. Керецман, О. П. Пічкарь. – Ужгород : УжНУ, 2000. – Ч. 1. – 192 с.
4. Наточій А.М. Педагогічна реабілітація вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування / Анатолій Миколайович Наточій // Педагогічні науки. – Наукові праці. Т. 36, вип. 23. – С. 42–45.
5. Науково-педагогічні основи соціально-педагогічної реабілітації вихованців інтернатних закладів : наук.-метод. посіб. / [кер. авт. кол. Л. В. Канішевська]. – К. : Інститут проблем виховання АПН України, 2004 – 102 с.
6. Холодная М. А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования / М. А. Холодная. – СПб. : Питер, 2002. – 272 с.
7. Чернявська О. А. Психологічні особливості соціалізації дітей, які перебувають у будинку дитини / О. А. Чернявська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/932/94/>.

Анотація

Е.В.Полищук

Особенности правового воспитания младших подростков школ-интернатов

В статье автором рассмотрено специфику правового воспитания младших подростков общеобразовательных школ-интернатов. Акцентировано внимание на социально-педагогической реабилитации как одной из условий повышения эффективности правового воспитания младших подростков школ-интернатов. Определены функции правового воспитания младших подростков школ-интернатов относительно социально-педагогической реабилитации: компенсационная, диагностически-прогностическая, адаптационная, коррекционная, профилактическая. Подано методические рекомендации педагогам общеобразовательных школ-интернатов относительно эффективной организации правового воспитания младших подростков.

Ключевые слова: правовое воспитание, социально-педагогическая реабилитация, общеобразовательная школа-интернат, младшие подростки.

Summary
O.V.Polishchuk

Peculiarities of Law Training of the Junior Teenagers of Boarding Schools

The author of the article examines the specificity of law training of the junior teenagers of general educational boarding schools. The attention is accented on social-pedagogical rehabilitation as one of the conditions of increase of the effectiveness of law training of the junior teenagers of boarding schools. Its application in the process of law training of the junior teenagers under the conditions of establishments of boarding school type is shown. The functions of the legal training teenagers of the boarding schools as for the social-pedagogical rehabilitation have been determined: compensational, diagnostic-prognostic, adaptational, correctional, and preventive. Methodic recommendations to the pedagogues of general educational boarding schools as for effective organization of the legal training of the junior teenagers have been offered.

Key words: law training, social-pedagogical rehabilitation, general educational boarding school, junior teenagers.

Дата надходження статті: «21» березня 2013 р.

УДК 781.071.5:929-051 Е.Гордон (73) (045)

Ю.В.ПОПЛАВСЬКА-МЕЛЬНИЧЕНКО,
кандидат мистецтвознавства
(м.Хмельницький)

Теорія музичного навчання Едвіна Гордона

У статті розглянуто особливості теорії навчання музиці відомого американського вченого-дослідника та педагога Едвіна Гордона, розкрито зміст та суть введеного ним нового терміну та поняття «аудіація» («audiation»), визначено типи аудіації та етапи підготовки до аудіації, подано порівняння процесів освоєння мовною інформацією та музичною інформацією, виділено їх спільні засади, виявлено зв'язок даної теорії з іншими методиками раннього музичного розвитку дітей. На основі цього матеріалу зроблено висновок, що дана теорія є унікальною у спробі залучити психологічні принципи до викладання та вивчення музики, а також що вона може бути надзвичайно корисною у музичній педагогіці.

Ключові слова: Едвін Гордон, теорія музичного навчання, аудіація.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Зниження загальної кількості музично-освічених людей в нашому суспільстві спонукає науковців та педагогів шукати нові шляхи та методи навчання музиці, які б стали ефективними та стимулюючими у цій галузі. Ці ж проблеми хвилювали відомого американського вченого та педагога Едвіна Гордона, який провівши ряд емпіричних досліджень, розробив власну теорію навчання музиці.

Аналіз досліджень і публікацій... Теорія музичного навчання Е.Гордона, на жаль, дуже мало відома українській мистецько-педагогічній спільноті. Аналізу даної системи не має в жодному вітчизняному підручнику або іншій науково-методичній літературі. Усі матеріали містяться лише у іншомовних джерелах. Це безпосередньо книги Е.Гордона, праці польських вчених Е.А.Zwolińska, М.М.Gawryłkiewicz, а також статті в американських журналах (М.Е.Byrd, С.С.Taggart). З цього огляду дана стаття є першою спробою проаналізувати згадану вище теорію.

Формулювання цілей статті... В даній статті ми намагалися проаналізувати головні аспекти теорії музичного навчання відомого американського вченого-дослідника та педагога Е.Гордона.

Виклад основного матеріалу... Едвін Гордон (нар. 1932) – відомий американський професор-дослідник, педагог, автор, редактор та лектор в галузі музичної освіти.

На основі численних емпіричних досліджень та спостережень професор Е.Гордон зробив вагомий внесок у вивчення музичних здібностей, навчання теорії музики, її ладових та ритмічних структур, музичний розвиток немовлят та маленьких дітей, ввів новий термін та поняття «audiation». Він є автором багатьох книг, монографій, статей, а також семи, високо оцінених, тестів по виявленню музичних здібностей.

Його концепція музичного розвитку особистості, отримала всесвітнє визнання і поширення в багатьох європейських країнах насамперед завдяки тому, що вона спрямована не тільки і не стільки на виховання професійних музикантів, а передусім допомагає сформувати креативну і самоактуалізовану особистість, котра через спілкування з музикою зможе розкрити весь свій